

Tahrir Kayıtlarına Göre 16. Yüzyılda Malatya'da Ermeni Nüfusu

Armenian Population in Malatia in the 16th Century According To Cadastral Registers

İlhan TÜRKMEN*

Özet

Malatya Anadolu'ya akınlar yapan Türk orduları için stratejik bir konumdadır. Malatya doğu ticaret yollarını kontrol edebilen bir konumda yer almaktadır. Ayrıca Bizans'ın doğudan güneye inen savunma hattının önemli şehridir. Malazgirt savaşıdan sonra Ermeniler Phileratostan Malatya'ya yerleşmeye başladılar. Fakat hiçbir zaman bu bölgede hâkim devlet olamamışlardır. Malatya ve civarı Yavuz Sultan Selim döneminde tamamen Osmanlı Devleti'ne bağlanmıştır. Malatya Osmanlı'ya bağlandıktan sonra sancak olarak teşkilatlandırılmıştır. Malatya'nın Osmanlı Devleti'ne bağlanmasından sonra da bölgede Ermenilerin hem şehir merkezinde hem de köylerde oturdukları tahrir kayıtlarından tespit edilmiştir. Arşiv kayıtlarının incelenmesi neticesinde Malatya'da kırsal bölgelerde Ermenilerin dağınık bir şekilde Malatya sancağına bağlı nahiyelerin köylerinde oturdukları tespit edilmiştir. Şehirde ise dört mahallede ikamet eden Ermenilerin Müslüman nüfus karşısında azınlık olarak kaldığı anlaşılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Malatya, Ermeni, Osmanlı, Nüfus, 16. Yüzyıl

Abstract

Malatia had a strategic position for the Turkish armies raiding Anatolia. The city has a position that can control eastern trade routes. In addition, it is an important city of Byzantium's defence line from east to south. After the Battle of Manzikert, Armenians started to settle in Malatia under the command of Phileratostan. But they could never become a sovereign state in this region. Malatia and its surrounding areas fully joined Ottoman State during the reign of Sultan Selim the Stern. The city was organized as a district under the Ottoman State. Cadastral records indicate that there were Armenians in the region both in the city centre and in the villages. Upon studying archive records, it was determined that Armenians lived in the villages of the sub-districts of Malatia in widespread rural areas. It was found that Armenians were living in four quarters of the city as minority compared to Muslim population.

Key words: Malatia, Armenian, Ottoman, Population, 16th Century.

Giriş

Malatya tarihi antik çağlara kadar uzanan çok eski bir yerleşim bölgesidir.¹ Tuğrul Bey zamanında (1040-1063) 1044 yılında Türkler Anadolu'ya yönelmiş-

* Yrd. Doç., Canik Başarı Üniversitesi İİBF, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü, E-mail: ilhanturkmen@basari.edu.tr

1 Paleolitik, mezolitik ve neolitik döneme ait Malatya'da buluntular bulunmuştur. Bu da bölgede en eski çağlardan beri insanların yaşadığını gösterir. Bkz: Sebahattin Ağaladağ, *Eski Çağlardan Bizans Dönemine Kadar Malatya Tarihi*, (Basılmamış Doktora Tezi), Konya 1988, s.93

Görüş

Akademik
Bakış
259
Cilt 8 Sayı 16
Yaz 2015

ler ve Bizans'ında iç karışıklıklarından istifade ederek Malatya'ya akınlar yapmışlardır.² Bu akınlar neticesinde 1058 yılında Anadolu'ya Kemah üzerinden giren bir grup Türk kuvveti Malatya önlerine gelmiştir.³ Dinar adındaki komutanın önderliğinde Türk kuvvetlerin şehre girdiği ve yağmaladığı bilinmektedir.⁴

Bizans İmparatoru X. Dukas (1059-1067) Türk akınları neticesinde tahrip olan Malatya'yı tekrar imar etmiş⁵ ise de Türk akınları devam etmiş hatta bu akınlar Kayseri'ye kadar uzamıştır.⁶ Sultan Alparslan Malazgirt Savaşı'ndan sonra komutanlarından Artuk Bey'i Anadolu'nun fethi ile görevlendirmiştir. Artuk Bey Mardin, Amid, Harput ve Malatya'yı fethetmiştir, fakat Sultan Alparslan'nın ölümü üzerine bu bölgelerden çekilmek zorunda kalmıştır.⁷ Artuk Bey'den sonra bölgeye atanan Emir Danişmend zamanında 1085 yılında Gümüştekin Ahmet Gazi Malatya'yı Phileratos'un komutanlarından Ermeni Gabriel'den almışsa da bu kalıcı bir fetih olmamıştır.⁸ Danişmendli Emir Gazi'nin oğlu Aynüddeve'nin ölümünden sonra Danişmendliler zayıflamaya başlamıştır.⁹ Nihayetinde II. Kılıçarslan tarafından Malatya 1178'de Selçuklu hâkimiyetine girmiştir.¹⁰ Selçuklular döneminde önemli bir kültür ve ticaret şehri haline gelen Malatya Moğolların Anadolu'ya gelmesi ile 1258'de Baycu Noyan tarafından tahrip edilmiş ve elli yıl kadar İlhanlı Devleti'nin görevlendirdiği valiler tarafından idare edilmiştir.¹¹

İlhanlılar 1314'ten itibaren Anadolu'da düzeni ve asayişini sağlaması için Emir Çoban'ı görevlendirmiştir. Malatya ve çevresi de Emir Çoban'a malikâne olarak verilmiştir. Emir Çoban'ın bu dönemde Malatya'ya atadığı naibinin halka zulmetmesi ve halkın Memluklerden yardım istemesi kayda değerdir.¹² Memlukler Karamanoğulları Beyliği'ne de yardım etmek istediğinden böl-

2 Göknur Göğebakan, *XVI. Yüzyılda Malatya Kazası (1516- 1560)*, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi, Malatya 1998, (Doktora Tezi), s.10

3 M. Halil Yinanç, *Selçuklu Devri I, Anadolu'nun Fethi*, İstanbul, 1944, s.53-54; Mehmet A. Köymen, "Anadolu'nun Fethi", *Diyanet İşleri Başkanlığı Dergisi* II, 1961, s.99

4 C. Chan, *Osmanlılardan Önce Anadolu'da Türkler*, İstanbul, 1944, s.99; Osman Turan *Selçuklular Zamanında Türkiye*, İstanbul, 1993, s.20

5 Süryani Mihail, *Süryani Mihail Vekayinamesi II (1042- 1195)*, Neşr: H. D. Andreasyan, Basılmamış Nüsha, *Diyanet İslam Ansiklopedisi Kütüphanesi* Nr:956, s.23; Ali Sevim, *Ankara'nın Fethi*, Ankara 1990, s.30

6 Ali Sevim, *Anadolu Fatihî Kutalmışoğlu Süleymanşahı*, Ankara, 1990, s.10; Aynı yazar, *Ünlü Selçuklu Komutanları*, Ankara 1990, s.10, 19.

7 Osman Turan, *Doğu Anadolu Türk Devletleri Tarihi*, İstanbul, 1973, s.134

8 Philaretos Melikşah'a müraccat ederek Malatya'nın geri verilmesini rica etmiştir. Dolayısıyla Malatya geri verilmiştir. Bkz: Süryani Mihail, s.30-31; Abu'l-Farac, *Abu'l-Farac Tarihi*, I, neşr. Ö. R. Doğrul, Ankara 1987, s.331; M. H. Yinanç, *Selçuklu Devri I*, s.102

9 Göğebakan, *XVI. Yüzyılda Malatya Kazası*, s.13

10 Süryani Mihail, s.251; *Anonim Tarih-i Âl-i Selçuk*, neşr. F.N. Uzluk, Ankara, 1952, s.24

11 Abu'l-Farac, *Abu'l-Farac Tarihi*, II, neşr. Ö. R. Doğrul, Ankara 1987, s.563, Aynı müellif, *Tarih-i Muhtasarı'd-Düvel*, neşr. Ş. Yaltkaya, İstanbul 1941, s.30

12 Göğebakan, *XVI. Yüzyılda Malatya Kazası*, s.17

Göç

geye akınlar yapmaya bu süreçte de devam etmiştir.¹³ Nitekim 1315 yılında Memlûklü komutanı Tingiz yönetimindeki ordu Malatya'ya girmiş ve burasını yağma etmiştir. İlhanlı Devleti'nin güç kaybetmeye başlaması üzerine 1335'ten sonra Malatya ve civarı Eratna Beyliği hâkimiyetine girmiştir.¹⁴ Eratnalılar'ın 1338'de Memlûklü hâkimiyetini tanımasıyla da Malatya ve civarı dolaylı olarak Memlûklulara bağlanmıştır.¹⁵

Malatya'nın Osmanlı Hâkimiyetine Girmesi

XIV. Yüzyılın ikinci yarısından sonra Malatya ve civarı Memlûklular ile Dulkadiroğulları Beyliği arasında bir mücadele sahası olmuştur.¹⁶ Bu sırada Orta Anadolu'da güçlenmiş olan Kadı Burhanettin de bölge üzerinde söz sahibi olmaya çalışmaktadır. Malatya'nın bölgedeki devletler tarafından alınmak istenmesindeki en önemli etken güçlü bir kaleye sahip olması ve doğu ticaret yollarının bölgeden geçiyor olmasıdır.¹⁷ Bu özellikleri Malatya'yı bir cazibe merkezi haline getirmiştir. Yüzyılın sonlarına doğru Kadı Burhanettin Devleti Samsun, Amasya, Erzincan ve Malatya hattı üzerinde hâkimiyetini kurmaya başlamıştır.¹⁸ Bu sırada Batı Anadolu'da Osmanlı siyasî birliğini sağlamış durumdadır. Kadı Burhaneddin Beyliği 1394'te Anadolu'ya giren Timur'a karşı ittifak arayışlarını sürdürürken Osmanlı Devleti de Doğu Anadolu'ya yönelmiştir. Osmanlı'nın doğuya yönelmesindeki en önemli etken Anadolu siyasî birliğini tamamlamaktır.¹⁹ Fakat gelişen siyasî şartlar Timur Devleti ile Osmanlı'yı karşı karşıya getirmiştir. Yıldırım Bayezid Malatya'yı alarak²⁰ burasını Dulkadiroğlu Nasreddin Mehmed Bey'e bırakmıştır. Bu şekilde hem Malatya Osmanlı'ya bağlanırken hem de Dulkadiroğulları Osmanlı Devleti'ne tâbi hale gelmiştir.²¹ Osmanlı'nın doğudaki faaliyetlerinden rahatsız olan Timur 1400'de Sivas şehrine girerek burayı yerle bir etmiş ve ardından Elbistan ve civarını işgal etmiştir.²² Buradan hareketle Malatya'ya yönelen Timur şehri fazla mukavemet gösterilmeden teslim almıştır. Timur orduları Kâhta ve civarına da yağma hareket-

13 Faruk Sümer, "Anadolu'da Moğollar" *Selçuklu Araştırmaları Dergisi* I, 1969, s.82

14 Yaşar Yücel, *Anadolu Beylikleri Hakkında Araştırmalar I*, 1991, s.188

15 İsmail H. Uzunçarşılı, "Anadolu Türk Tarihinde Üç Mühim Sima- Emir Çoban" *TOEM*, I/5, (Haziran 1930- Mayıs 1931), İstanbul 1931, s.67

16 Bu mücadeleler hakkında bkz: Esterabâdi, *Bezm-u Rezm*, Neşr. M.Öztürk, Ankara 1990, s.319-322

17 Esterabâdi, s.321

18 Gögebakan, *XVI. Yüzyılda Malatya Kazası*, s.19

19 Bernard Shaw, *Osmanlı İmparatorluğu ve Modern Türkiye I*, İstanbul 1982, s.55; Feridun Emecen, "Osmanlı Siyasî Tarihi-Kuruluşun Küçük Kaynarca'ya" *Osmanlı Devleti ve Medeniyeti Tarihi I*, İstanbul 1994, s.17

20 Osmanlı kroniklerinde Yıldırım Bayezid'in Malatya'yı Türkmenlerden aldıklarını yazarlar. Bkz: Aşıkpaşazade, *Tevârih-i Âl-i Osman*, İstanbul 1332, s.74; Oruç Bey, *Oruç Bey Tarihi*, neşr. Nihal Atsız, İstanbul 1972, s.57; Neşrî, *Kitab-ı Cihannüma*, I, neşr. F.R. Unat, M.A. Köymen, Ankara 1987, s.341; Hadidi, *Tevârih-i Âl-i Osman* (1299- 1523), neşr. M. Öztürk, İstanbul 1991, s.106

21 Gögebakan, *XVI. Yüzyılda Malatya Kazası*, s.21

22 Hoca Saadetin Efendi, *Tacü't-Tevarih*, I, Neşr. İsmet Parmaksızoğlu, İstanbul 1991, s.232

Gazi

Akademik
Bakış

261

Cilt 8 Sayı 16
Yaz 2015

leri yaparak halkı sindirme politikası gütmüşlerdir.²³ Timur Malatya üzerinden Suriye tarafına sefere çıkmıştır. Bu bölgelerin Timur'un eline geçmesi Suriye'yi almasına da zemin hazırlamıştır. Yıldırım'ın Malatya ve Elbistan'ın alınmasına ses çıkarmaması Osmanlı'nın bölgede tam olarak teşkilatlanmadığını da göstermektedir.

Ankara savaşında Osmanlı'nın Timur'a yenilmesi üzerine Dulkadiroğlu Nasreddin Mehmed Bey hem Ramazanoğulları Beyliği ile hem de Karamanoğulları ile mücadele etmek zorunda kalmıştır. Bu karışıklıklardan yararlanan Köpekoğlu Muhammed Bey²⁴ Malatya'ya hakim olmuştur. Köpekoğulları Malatya'da uzun süre hâkimiyet kuramamışlardır.²⁵ Malatya ve civarı yine Memluklu hâkimiyetinde valiler tarafından idare edilmiştir. 1418 yılında Memlukler buraya Mengli Boğa adında birisini vali olarak atadıkları görülmektedir.²⁶ 1442'den sonra yine Malatya ve civarı Memluklu ve Osmanlı mücadelelerine sahne olmuştur. Bölgede Dulkadiroğulları'nın da topraklarının olması bu beyliğide iki ülke arasındaki siyasî çekişmenin içine çekmiştir. Bölgedeki Memluklu Osmanlı rekabetinden çekinen Uzun Hasan'ında bu siyasî çekişmeye katıldığı görülür.²⁷ 1465 yılında Malatya ve Elbistan'ı kuşatmıştır. 1472'de bölgedeki Memluklu hâkimiyetine tamamen son vermek ve Akdeniz'e inebilmek maksadıyla Malatya, Gerger, Kâhta ve Ayıntab'ı almışsa da bu uzun süreli olmamıştır.²⁸

1480 yılında Fatih Sultan Mehmet'in Dulkadir Beyliği ile ilgilenmesi ve Alaüddevle Bozkurt'u bu beyliğin başına getirmesi iki ülkenin arasının açılmasına neden olmuştur.²⁹ Memluklu ile Osmanlı arasındaki bu siyasî çekişmenin odak noktasını ise Malatya oluşturmaktadır. Nitekim Alaüddevle Bozkurt Bey 1483'te Malatya'yı kuşatmıştır.³⁰ Fatih'in yerine geçen II. Bayezid döneminde de bu siyasî çekişme Dulkadiroğulları ve Malatya üzerinden devam etmiştir. Yavuz Sultan Selim döneminde Çaldıran seferi dönüşünde Dulkadir Beyliği'ni ortadan kaldırmaya karar vermiştir. Bu amaçla Memluklu hükümdarı Kansu Gavri'ye elçi göndererek Alaüddevle Bozkurt'un azledilip yerine Şehsuvaroğlu Ali Bey'in getirilmesini istemiştir. Kansu Gavri bu isteği reddetmiştir.³¹ Bu sırada da Alaüddevle'nin Osmanlı ordularının iâşe kollarını vurup yağmalaması bu beyliğin ortadan kaldırılması için haklı bir gerekçenin ortaya çıkmasına ne-

23 Hoca Saadetin Efendi, I, s.235- 236, Nizameddin Şami, *Zafername*, neşr. N. Lugal, Ankara 1987, s.262

24 Köpekoğulları ailesi Afşar boyuna mensup olup, XV. Yüzyıl başlarında Antep bölgesine yerleşmiş, bir Türkmen grubudur. Bkz: Faruk Sümer, *Oğuzlar (Türkmenler)*, İstanbul 1980, s.262

25 Faruk Sümer, *Oğuzlar*, s.264, 268

26 Faruk Sümer, *Karakoyunlular Tarihi*, Ankara, 1984, s.97

27 W. Hinz, *Uzun Hasan ve Şeyh Cüneyd*, neşr. T. Bıyıkoğlu, Ankara 1992, s.40; Ş. Tekindağ, "Memluk Sultanlığı Tarihine Toplu Bir Bakış" *İÜEFTD*, XXV, Mart 1971, s.29

28 Gögebakan, *XVI. Yüzyılda Malatya Kazası*, s.25

29 Hayrullah Efendi, *Devlet-i Aliyye-i Osmaniyye Tarihi*, V, neşr. Z. Danişman, İstanbul 1972, s.21, İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, II, Ankara, 1984, s.190

30 Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, II, s.190

31 Hoca Saadetin Efendi, *Tacü't-Tevarih*, IV, Neşr. İsmet Parmaksızoğlu, İstanbul 1991, s.150

Görüş

den olmuştur.³² Haziran 1516'de Rumeli Beylerbeyi Sinan Paşa komutasında bir ordu Elbistan'a sevk edilmiştir.³³ Gökşun- Andırın arasındaki Ördekli denen mevkiye Osmanlı orduları ile karşılaşan Alaüddeve yapılan savaşta yenilmiş ve bir Osmanlı seyisi tarafından da öldürülmüştür. Yavuz tarafından Şehsuvaroğlu Ali Bey Alaüddeve'nin öldürülmesi üzerine beyliğin başına getirilmiştir.³⁴

Acem diyarına sefer yapılacağı söylenerek ordu Sinan Paşa komutasında harekete geçerken vezire özellikle Diyarbakır hududunda kendilerini beklemesi Sultan Selim tarafından emredilmiştir. Kayseri'deki birlikleri de yanına alarak 28 Temmuz 1516'da Malatya önüne gelen³⁵ Sinan Paşa şehrin kendilerine teslimini Memluklu valisinden istemiştir. 23 Temmuz günü de Yavuz Sultan Selim Elbistan'a ulaşmıştır. Bu sırada Malatya şehrindeki muhafızlar şehri terk etmişlerdir. Savunmasız kalan şehre Osmanlı orduları bir direniş olmadan girmiştir. Elbistan'dan gelen Yavuz Sultan Selim'de burada Sinan Paşa komutasındaki ordu ile buluşmuştur.³⁶ Yavuz Sultan Selim burada Mısır üzerine sefer yapılacağını ilk defa devlet erkânına açıklamıştır. Malatya'nın alınması ekonomik sebepleri daha ağır basan bir askerî harekâttir. Malatya'nın alınması ile güneyden ve doğudan gelebilecek saldırılar için önemli bir mevzi kazanılmış, ayrıca doğu ticaret yollarının güvenliği sağlanmıştır.³⁷

Malatya Osmanlı hâkimiyetine girdikten sonra 1521 yılına kadar Osmanlı'ya bağlı kalacağını taahhüt eden Şehsuvaroğlu Ali Bey'e bağlı kalmıştır. Ali Bey'in ölümünden sonra ise beylerbeylik telakki edilen Dulkadir Beyliğine bağlı bir sancak olarak teşkilatlanmıştır.³⁸ Malatya'nın 1528 tarihli Karaman- Rûm icmal tahrir defterinde Rûm-ı Hadis³⁹ eyaletine bağlandığı anlaşılmaktadır.⁴⁰ 1578 yılına kadar Rûm-ı Hadis eyaletine bağlı kalan Malatya

32 Selahattin Tansel, *Yavuz Sultan Selim*, Ankara, 1969, s.103

33 Hoca Sadettin Efendi, IV, s.240

34 Hoca Sadettin Efendi, IV, s.242

35 Tansel, *Yavuz Sultan Selim*, s.133

36 Hoca Sadettin Efendi, IV, s.242; Tansel, *Yavuz Sultan Selim*, s.133

37 Göğebakan, *XVI. Yüzyılda Malatya Kazası*, s.38

38 Müneccimbaşı Ahmed, *Sahâifü'l- Ahbâr*, II, İstanbul 1258, s.417

39 Yedi sancaktan oluşan Rûm eyaletinin (Sivas, Amasya, Çorum, Bozok, Divriği, Canik, Arapgir) teşkilinden itibaren XV. Ve XVI. Yüzyıllarda önemli idarî ve askerî değişikliklere uğramış olduğu görülür. Fethedildiği andan itibaren müstakil sancak yazılan Trabzon ve ardından Malatya'nın da ilave edilmesi ile geniş bir eyalet halini almış olan Rûm eyaletinin sonradan ilave edilen sancaklarının tamamı "Vilayet-i Rûm-i Hadis" olarak adlandırılmaktadır. Defterde önceden yazılan sancaklar için Rûm-i Kadim ifadesi kullanırken diğer sancaklar için Rûm-ı Hadis ifadesi kullanılır. " *Vilayet-i Rûm-ı Kadim ki yirmi sekiz kadıktır. Vilayet-i Rûm-i Hadis ki Trabzon ve Malatya maa Kahta ve Gerger Tâbi-i Malatya ve Divriği ve Darend ve Kema ve Bayburttur*" *Rum-i Hadis vilayeti, deftere göre onbeş kaza, on altı nefsten oluşmaktadır. Bu sancakların tamamında yirmi bir kale vardır. Bu kalelerden on sekiz tanesi tımarlı diğerleri ise ulufeli kaledir. 1528 tarihinde tüm eyaletin nefer sayısı 86.160 olarak kayıtlıdır. Tüm eyalette 3 cemaat kayıtlıdır. 1.810 sipahi 1.390 mustahfiz askeri kayıtlıdır. Bkz: BOA. TT, 387, s.2, 341, 345*

40 "Trabzon ve Malatya maa Kahta ve Gerger Tâbi-i Malatya ve Divriği ve Darend ve Kema ve Bayburt" Bkz:

1578 yılında hem Rûm eyaletine hem de Dulkadriye eyaletine bağlı olarak yazılmıştır.⁴¹ XVII. Yüzyıl başlarında da Malatya'nın Dulkadriye eyaletine bağlı olduğu anlaşılmaktadır. 1530 tarihli 408 numaralı mufassal tahrir defterinde Malatya sancağı nefs-i Malatya⁴², nahiye-i Şehr,⁴³ nahiye-i Kasaba⁴⁴, nahiye-i Kçük Hacılu⁴⁵, nahiye-i Argavun⁴⁶, nahiye-i Keder Beyt⁴⁷, nahiye-i Cubas⁴⁸, nahiye-i Muşar⁴⁹, nahiye-i Kömri⁵⁰, nahiye-i Karahisar⁵¹, nahiye-i Ağçadağ⁵² dan oluşmaktadır.

Malatya XVI. Yüzyılda Ermeni Nüfusu

Malatya sancağında Ermeni nüfusunu tespit etmek amacıyla XVI. Yüzyıla ait tahrir defterlerinden istifade edilmiştir. Malatya ile ilgili olarak Gökür Göğebakan'ın "16. Yüzyılda Malatya Kazası (1516-1560)" isimli doktora çalışması da bulunmaktadır. Bu çalışmada doktora tezinden farklı olarak sadece Ermeni nüfusunun yaşadığı yerler tespit edilmiştir. Bu maksatla ilgili tahrir defterleri incelenmiş ve Malatya'da 16. Yüzyılda Ermeni nüfusu ve Ermeni yerleşim yerleri ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Malatya ile ilgili ilk tahrir Yavuz Sultan Selim devrinde 1519 yılında yapılmıştır. Fakat bu tahrir kaydının Malatya ile ilgili olan kısmı günümüze ulaşmamıştır.⁵³ Arşivlerde tespit edilen bir diğer defter 1528 tarihli 387 numaralı icmal tahrir defteridir. Bu defter tarihsiz bir defterdir. İçindeki bir hüküm suretinden⁵⁴ dolayı Ömer L. Barkan bu defterin 1528 yılına ait olduğunu ifade etmektedir.⁵⁵ 1530 yılında tahrir yapılan ve Başbakanlık Osmanlı Arşivi'ne kayıtlı bir diğer defter 408 numaralı mufassal tahrir defteridir. Defter baş kısmından ve son kısmından eksiktir. 1547 tarihli bir defterde 997 numaralı Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde bulunan defterdir. Bu defter Argavun Nahiyesi kayıtları ile başlamaktadır. Defterde Argavun nahiyesi dışında Ağçadağ, Karahisar, Keder Beyt ve Kömri nahiyelerine ait bilgiler

BOA. TT, 387, s.2, 341, 345

41 Göğebakan, XVI. Yüzyılda Malatya Kazası, s.48

42 BOA. TT, 408, s.1

43 BOA. TT, 408, s.18

44 BOA. TT, 408, s.35

45 BOA. TT, 408, s.59

46 BOA. TT, 408, s.99

47 BOA. TT, 408, s.135

48 BOA. TT, 408, s.170

49 BOA. TT, 408, s.203

50 BOA. TT, 408, s.219

51 BOA. TT, 408, s.231

52 BOA. TT, 408, s.248

53 Bu tahrir defteri Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde kayıtlı 71 numaralı mufassal tahrir defteridir. Defterin baş kısmında Gerger ve Behisni kanunnamesi mevcuttur. Defterin baş kısmında "defter-i mufassal-ı vilayet-i Behisni ve fısın-ı mansur ve Kahta ve Gerger ber mucéb-i ferman-ı âlişân..." şeklindedir. Bkz: BOA. TT, 71, s.5

54 Bu hüküm sureti kanunnameidir. Bunun için bkz: BOA. TT, 387, s.349-351

55 Barkan defterin h.935/ m.1528 yılına ait olduğunu ifade eder. Bkz: Ömer L. Barkan, "XV ve XVI. Asırlarda Osmanlı İmparatorluğunda Zirâî Ekonominin Hukukî ve Malî Esasları, *Kanunlar I*, İstanbul 1943, s.45, 111

Görüş

vardır. Çalışma için incelediğimiz son defter ise 1560 tarihli Kuyûd-ı Kadîme Arşivi kataloğunda yer alan 142 numaralı mufassal tahrir defteridir. Yine 1560 tarihli Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde kayıtlı 324 numaralı bir tımar tevcihat defterinden de istifade edilmiştir. Dolayısıyla bu çalışmada 1528- 1560 arasında Malatya'da Ermeni nüfusu tespit edilmeye ayrıca Ermenilerin Malatya'nın hangi bölgelerinde yaşadıkları ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır.

Şehir Merkezinde Ermeni Nüfusu

Ermeni nüfus defterlere kaydedilirken "cemaat-i Ermeniyân veya mahalle-i Ermeniyân"⁵⁶ şeklinde belirtilmiştir. 1530 tarihli mufassal tahrir defterinde gayr-i müslim mahalleler "zımmî"⁵⁷ şeklinde kaydedilmiştir. 1528 tarihinde Malatya merkezde dört Ermeni Mahallesi olduğu tespit edilmiştir. Bu mahallelerden Gürcü Palanı mahallesinde 36 hane 9 mücerred olmak üzere toplam 45 neferân⁵⁸ bulunmaktadır. 1530 tarihli mufassal tahrir defterinde de bu durum aynen devam etmiştir.⁵⁹ 1560 tarihli mufassal tahrir defterinde ise nüfusta artış vardır. Neferân sayısı 141'e yükselmiştir.⁶⁰ Çerkit mahallesinde 1528 ve 1530 tarihlerinde 69 hane, 12 mücerred toplamda 81 neferân bulunmaktadır.⁶¹ 1560 tarihinde ise Çerkit Mahallesi karışıktır. Yani mahallede Müslüman olanlar da vardır.⁶² 1560 tarihinde mahallede Ermeni 103 neferân bulunmaktadır. Mukaddesi Ağazad Mahallesinde 1528 ve 1530 tarihlerinde 40 hane, 7 mücerred toplam 47 neferân bulunmaktadır.⁶³ 1560 tarihinde ise 86 neferân deftere kaydedilmiştir.⁶⁴ 1528 ve 1530 tarihlerinde Pulad Mahallesi 40 hane 19 mücerred olarak deftere kaydedilmiştir.⁶⁵ 1560 yılında ise Gürcü Palanı Mahallesi ile beraber deftere kaydedilmiş olup 141 neferân görünmektedir.⁶⁶ Bu haliyle bakıldığında "nefs-i Malatya" da 1528 ve 1530 tarihlerinde 185 hane ve 47 mücerred toplamda 232 neferân kayıtlıdır. Toplam nüfus içerisinde Ermeni nüfusunun oranı %15'tir.⁶⁷ Bu oran 1560 yılında %17'ye yükselmiştir.⁶⁸

56 Örneğin Yumru Kilise Köyü'nde "mahalle-i müslümenân ve mahalle-i Ermeniyân" şeklinde kaydedilmiştir. Bkz: BOA. TT, 408, s.23

57 "Mahalle-i Gürcü Palanı/Planı Zımmî" şeklindedir. Bkz: BOA. TT, 408, s.13

58 BOA. TT, 387, s.890

59 BOA. TT, 408, s.13-14

60 1560 tarihli mufassal tahrir defterinde Gürcü Palanı Mahallesi ile Pulat Mahallesi beraber deftere kaydedilmiştir. Nefarân sayısının artmasında bu iki mahallenin beraber yazılmasının etkisi de vardır. Defterde "Mahalle-i Gürcü Palanı maa mahalle-i Pulad" şeklindedir. Bkz: TADB. TTD, 141, s.15

61 BOA. TT, 387, s.890; BOA. TT, 408, s.14-15

62 Mahallede Murad, Güngördü, İbrahim, Hasan gibi Müslüman isimler vardır. Bkz: TADB. TTD, 142, s.15-16

63 BOA. TT, 387, s.890; BOA. TT, 408, s.15-16

64 TADB. TTD, 142, s.15

65 BOA. TT, 387, s.891; BOA. TT, 408, s.16-17

66 TADB. TTD, 142, s.15

67 1528 ve 1530 yıllarında toplam müslim hane 947, mücerred 130, muaf 200'dür. Ermeniler ise 232 neferândır. (Müslüman nüfus defterlerde ayrıca sayılmamış Göknur Göğebakan'ın doktora çalışmasındaki rakamlar esas alınmıştır.) Bkz: Göğebakan, XVI. Yüzyılda Malatya Kazası, s.92

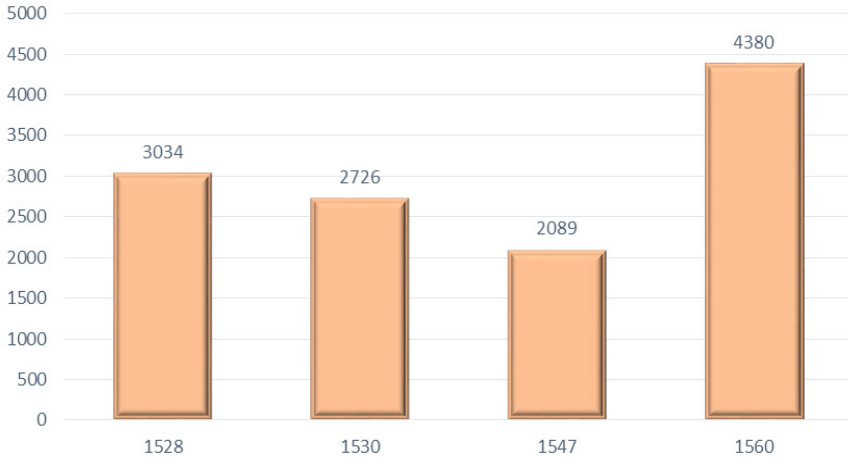
68 1560 yılında müslim hane 1233, müslim mücerred 288, muaf 95, Ermeni neferân 330'tur. Toplam mahalle sayısı 1520- 1560 arasında 33'tür. Bir mahalle "zaviye-i Kemahlı Baba" adıyla

Çizelge 1: Malatya Merkez Tahmini Nüfus

Mahalle	1528			1530			1560	
	H	M	TN	H	M	TN	H	TN
Gürcü Palani	36	9	189	36	9	189	141	705
Çerkit	69	12	357	69	12	357	103	515
Mukaddes-i Aeazad	40	7	207	40	7	207	86	430
Pulad	40	19	219	40	19	219		0
Toplam	185	47	972	185	47	972	330	1650

H: Hane, M: Mücerred, TN: Tahmini Nüfus

XVI. YÜZYILDA MALATYA'DA ERMENİ NÜFUSU

Kırsalda Ermeni Nüfusu

16. yüzyılda Malatya'nın kırsal yerleşiminde Ermenilerin dağınık bir şekilde nahiyelerde yer aldıkları anlaşılmaktadır. Tahrir kayıtlarında toplam 10 nahiye tespit edilmiştir. Tespit edilen nahiyelerden Küçük ve Argavun nahiyelerinde Ermeni köyü bulunmamaktadır. Diğer 8 nahiyede ise Ermeni köyü ve Ermeni yerleşimi mevcuttur.

Şehir Nahiyesinde Yumru Kilise, Bader Kiği ve Orduzi köylerinde Ermeni nüfus tespit edilmiştir.⁶⁹ 1528 ve 1530 tarihinde Yumru Kilise köyünde, Ermeni hane sayısı 39, mücerred sayısı 19 toplam neferân sayısı ise 54'tür.⁷⁰ 1560 tarihli mufassal tahrir defterinde Yumru Kilise köyündeki Ermeniler "cemaat-i

kaydedilmiş fakat yerleşim yoktur. 33 mahalleden ilgili tarih aralığında tespit edilen Ermeni mahalle sayısı 4'tür. Bkz: Göğebakan, *XVI. Yüzyılda Malatya Kazası*, s.92

⁶⁹ Şehir nahiyesinde 6 köy bulunmaktadır.

⁷⁰ BOA. TT, 408, s.23-24; BOA. TT, 387, s.892

nasara" şeklinde kaydedilmiş olup toplamda 85 neferândır.⁷¹ Bader Kiği köyünün ise 1528 ve 1530 tarihlerindeki Ermeni nüfusu 22 hane, 12 mücerred-dir. Toplam 34 neferândır.⁷² 1560 tarihinde ise 47 hane, 19 mücerred toplamda 66 neferân olarak kayıtlıdır.⁷³ Orduzi köyünde 1528 yılında 2 hane 2 mücerred, 1530 yılında 3 hane 2 mücerred kaydı bulunmaktadır.⁷⁴ 1560 tarihli mufassal tahrir defterinde Orduzi köyünde yerleşim yoktur.

Kasaba nahiyesinde incelenen tahrir defterlerinde 38 köy bulunmaktadır. Kasaba nahiyesindeki köylerden Asbuzi ve Şukeni köylerinde Ermeni nüfusu tespit edilmiştir. Asbuzi köyünde incelenen tüm tahrir defterlerinde müslim ve gayr-i müslim nüfusun beraber ikamet ettikleri tespit edilmiştir. 1528 yılında 64 Ermeni neferân⁷⁵, 1530 tarihinde 61 Ermeni hane, 12 mücerred Ermeni kaydı vardır. Toplam nefer'an 73'tür⁷⁶. 1560 tarihinde ise 91 Ermeni neferân kaydı vardır⁷⁷. Şekuni köyü 1528 ve 1530 tarihlerinde 3 hane, 4 mücerred ile kayıtlıdır.⁷⁸ 1560 tarihinde ise Şekuni köyünde yerleşim yoktur. Köy mezraa olarak kaydedilmiştir.⁷⁹

Keder Beyt nahiyesinde 36 köy bulunmaktadır. Sadece "Kal'a-i Keder Beyt"⁸⁰ köyünde Ermeni nüfusu tespit edilmiştir. 1528 yılında 8 hane 1 mücerred⁸¹ ile kayıtlı olan köy, 1530 tarihinde 8 hane 7 mücerred⁸², 1547 yılında 19 hane 2 mücerred⁸³, 1560 tarihinde 27 hane⁸⁴ ile kaydedilmiştir.

Cubas Nahiyesi'nde 44 köyden yalnızca Dumiti köyü Ermeni köyü olarak deftere kaydedilmiştir. 1528 tarihinde 45 hane⁸⁵ olarak deftere yazılmıştır. 1530 yılında köydeki Ermeni hane sayısı değişmemiş ve Ermeniler "mahalle-i Ermeniyân"⁸⁶ şeklinde deftere kaydedilmiştir. 1560 yılında Dumiti köyündeki Ermeniler "nasara" şeklinde kaydedilmiş olup, toplamda 79 hanedir.⁸⁷

71 TADB. TTD, 142, s.23-24

72 BOA. TT, 387, s.892; BOA. TT, 408, s.24-25

73 TADB. TTD, 142, s.23

74 BOA. TT, 387, s.892; BOA. TT, 408, s.25

75 BOA. TT, 387, s.894

76 BOA. TT, 408, s.57-58

77 TADB. TTD, 142, s.34-35

78 BOA. TT, 387, s.894; BOA. TT, 408, s.59

79 TADB. TTD, 142, s.42

80 Bugünkü Büyükköy köyünün kurulduğu mevkide kurulmuş bir köydür. Yapılan kazı çalışmalarında Büyükköy yakınlarında tahrirde geçen kalenin izlerine rastlanmıştır. Bkz: Göğebakan, *XVI. Yüzyılda Malatya Kazası*, s.277

81 BOA. TT, 387, s.902

82 BOA. TT, 408, s.153

83 BOA. TT, 997, s.93

84 27 hane gayr-i müslim, 1 müslim hane toplam nefer 28'dir. Bkz: TADB. TTD, 142, s.93

85 BOA. TT, 387, s.903

86 BOA. TT, 408, s.179- 180

87 79 nasara, 2 müslim hane kaydı vardır. Bkz: TADB. TTD, 142, s.55

Musar nahiyesinde tespit ettiğimiz Ermeni köyü “Ribat-ı Musar” köyüdür. Nahiyede 16 köy kayıtlıdır. Köy incelediğimiz ilk tahrirden itibaren karışık olarak deftere yazılmıştır. 1528 tarihinde Ermeni hane sayısı 45 hane ve 5 mücerredir.⁸⁸ 1530 tarihinde ise 45 hane kaydedilmiştir⁸⁹. 1560 yılında ise 35 hane 8 mücerred kaydı vardır.⁹⁰ Deftere Ermeni nüfusu kaydedilirken “mahalle-i Ermeniyân” başlığı altında kaydedilmiştir.⁹¹

Kömri nahiyesinde kayıtlı 9 köyden sadece “Ribat-ı Kömri” köyü Müslüman ve Ermeni nüfusunun beraber yaşadığı bir köy olarak tespit edilmiştir. Köy 1528’den itibaren defterde müslim ve gayr-i müslim nüfusun beraber yazıldığı bir köydür. 1528 tarihinde köydeki Ermeni nüfusu 54 hane ve 1 mücerredir.⁹² 1530 tarihinde ise 53 hane 1 mücerredir.⁹³ 1547 tarihinde 59 Ermeni hane kayıtlıdır.⁹⁴ 1560 tarihinde ise 59 hane 23 mücerred kaydı vardır.⁹⁵

Karahisar nahiyesinde 20 köy kayıtlıdır. Kayıtlı köylerden Ağça Kal’a köyü Ermeni köyüdür.⁹⁶ 1528 tarihinde 32 hane 5 mücerred⁹⁷, 1530’da 33 hane 6 mücerred⁹⁸, 1547 tarihinde 42 hane 14 mücerred⁹⁹ olarak deftere yazılmıştır.

Ağçadağ nahiyesinde kayıtlı 43 köyden Amusi, Mişevge, Gelengeç, Ağınsar köylerinde Ermeni nüfusu tespit edilmiştir. Amusi köyünde 1528 yılında 58 hane 8 mücerred ikamet etmektedir.¹⁰⁰ 1530 tarihinde ise 50 hane 3 mücerred kaydı vardır.¹⁰¹ 1547 yılında 74 hane 12 mücerred¹⁰², 1560 yılında ise 84 neferân kaydı bulunmaktadır.¹⁰³ Köyün nüfusunda 1547’den sonra ciddi bir artış olduğu görülmektedir. Mişevge köyünde 1528 tarihinde Ermeni nüfusu 48 hane 2 mücerred¹⁰⁴, 1530 tarihinde 45 hane 3 mücerredir.¹⁰⁵ En fazla nüfus artışı 1547 yılında gerçekleşmiştir. 1547’de 80 hane 22 mücerred¹⁰⁶ kaydı var-

88 BOA. TT, 387, s.905

89 Müslüman nüfus 20 hane 9 mücerredir. Bkz: BOA. TT, 408, s.209

90 Müslüman nüfus 53 hane 34 mücerredir. Bkz: BOA. TT, 324, s.22-25

91 BOA. TT, 408, s.209

92 Müslüman hane sayısı 7’dir. Mücerred Müslüman kaydı yoktur. Bkz: BOA. TT, 387, s.907

93 Müslüman hane 6, pîr-i fâni 1 şeklinde kaydı vardır. Bkz: BOA. TT, 408, s.220- 221

94 5 müslüman hane 2 müslüman mücerred Bkz: BOA. TT, 997, s.110-112

95 Müslüman hane 5, mücerred 2’dir. Bkz: TADB. TTD, 142, s.71

96 1560 tarihinde Ağça Kal’a köyü Yeni İl nahiyesi altında yazılmıştır. Fakat nüfus ve gelirleri kaydedilmemiştir. Bkz: TADB. TTD, 142, s.138

97 BOA. TT, 387, s.907

98 BOA. TT, 408, s.240-241

99 BOA. TT, 997, s.62-63

100 BOA. TT, 387, s.909

101 BOA. TT, 408, s.249- 250

102 BOA. TT, 997, s.46-47

103 TADB. TTD, 142, s.128

104 BOA. TT, 387, s.909

105 BOA. TT, 408, s.251-252

106 BOA. TT, 997, s.40-41

dır. 1560 yılında ise 101 neferân¹⁰⁷ kaydı bulunmaktadır. Ağçadağ nahiyesinde Ermenilerin yaşadığı bir diğer köy Gelengeç'tir. Köy tamamen Ermeni nüfusudur. 1528'de 12 hane 1 mücerred¹⁰⁸, 1530 yılında 11 hane 1 mücerred¹⁰⁹, 1547 tarihinde 17 hane 4 mücerred¹¹⁰, 1560 yılında ise 21 neferân¹¹¹ kaydı bulunmaktadır. Ağçadağ nahiyesinde Ermeni nüfusunun yaşadığını tespit ettiğimiz son köy Ağınsar köyüdür. 1528 tarihinde 153 hane 49 mücerred¹¹², 1530 tarihinde 104 hane 46 mücerred¹¹³, 1547 tarihinde 167 hane 40 mücerred¹¹⁴, 1560 tarihinde ise 237 neferân kayıtlıdır¹¹⁵.

Sonuç

XVI. yüzyılda Malatya'da Ermenilerin kırsal kesimde çok dağınık oldukları tespit edilmiştir. 10 nahiyeden Küçük ve Argavun haricindeki nahiyelerde Ermeni yerleşimi bulunmaktadır. 10 nahiyede toplam 196 köy tahrir defterlerinde kayıtlıdır. Kayıtlı olan bu köylerden 14 köyde Ermeni yerleşimi tespit edilmiştir. Bazı köylerde Ermenilerin Müslümanlarla beraber ikamet ettikleri anlaşılmaktadır. Bu köyler içerisinde nüfus olarak en büyük olan köy Ağçadağ nahiyesine bağlı olan Ağınsar¹¹⁶ köyüdür. Ağınsar köyünün halkının tamamı Ermeni olarak deftere kayıtlıdır. Yine Ağçadağ nahiyesine bağlı olan Amusi¹¹⁷ köyü de Ermeni nüfusun ikamet ettiği en büyük ikinci köy olarak kayıtlarda mevcuttur. Musar nahiyesine bağlı olan Ribat-ı Musar¹¹⁸ ve Kömri nahiyesine bağlı olan Ribat-ı Kömri¹¹⁹ köyleri ribat (derbend) görevi de yerine getirmektedir. Şehir nahiyesine bağlı Orduzi¹²⁰ köyünde 1528 ve 1530 yıllarında yerleşim varken 1560 yılında yerleşim yoktur. Aynı şekilde Kasaba nahiyesine bağlı Şekuni¹²¹ köyünde de 1528 ve 1530 yıllarında yerleşim mevcut iken 1560'da yerleşim yoktur. 1528 ve 1530 yıllarında Karahisar nahiyesine bağlı olan Ağça Kal'a¹²² köyü 1560 Yeni-İl nahiyesine bağlanmıştır. Fakat 1560 yılında köyün nüfusu defterde kayıtlı değildir. Şehir nahiyesine bağlı olan Yumru Kilise köyü karışık bir köydür. Yumru kilise¹²³ Müslüman ve Ermenilerin oturduğu iki mahalleden oluşmak-

107 *TADB. TTD*, 142, s.128

108 *BOA. TT*, 387, s.909

109 *BOA. TT*, 408, s.252

110 *BOA. TT*, 997, s.57-58

111 *TADB. TTD*, 142, s.121- 122

112 *BOA. TT*, 387, s.909

113 *BOA. TT*, 408, s.269-271

114 *BOA. TT*, 997, s.36-38

115 *TADB. TTD*, 142, s.123

116 *BOA. TT*, 408, s.269-271

117 *BOA. TT*, 387, s.909

118 *BOA. TT*, 408, s.209

119 *BOA. TT*, 408, s.220- 221

120 *BOA. TT*, 387, s.892; *BOA. TT*, 408, s.25

121 *BOA. TT*, 387, s.894; *BOA. TT*, 408, s.59

122 *BOA. TT*, 408, s.240-241

123 *BOA. TT*, 408, s.23-24; *BOA. TT*, 387, s.892

tadır. Müslüman ve Ermenilerin karışık olarak oturduğu bir diğer köy Kasaba nahiyesine bağlı Asbuzi¹²⁴ köyüdür. Keder Beyt nahiyesine bağlı Kal'a-i Keder Beyt köyü¹²⁵ 1528 ve 1530 yıllarında Ermenilerin ikamet ettiği bir köydür. 1560 tarihli mufassal tahrir defterinde ise bir hane Müslüman olarak kayıtlıdır. Aynı durum Cubas nahiyesine bağlı Dumiti¹²⁶ köyü içinde geçerlidir. Dumiti köyü 1560 yılından sonra Müslüman ve Ermenilerin beraber oturduğu bir köy haline gelmiştir. Musar nahiyesine bağlı Ribat-ı Musar¹²⁷ köyü, Kömri nahiyesine bağlı Ribat-ı Kömri¹²⁸ köyü de karışık köyler olarak deftere yazılmıştır. (Çizelge:2)

1528 yılında köylerdeki tahmini Ermeni nüfusu 3034'tür.¹²⁹ 1530 yılında ise köylerdeki tahmini Ermeni nüfusu 2726'dır. Yani 1528- 1530 yılları arasında Ermeni nüfusun %10 azaldığı anlaşılmaktadır. 1547 tarihli tahrir defterinde tüm nahiyeler ve Malatya merkezini nüfus verileri olmadığından dolayı değerlendirme dışı tutulmuştur. 1560 yılında ise 1530 tarihine göre nüfusun önemli bir oranda arttığı tespit edilmiştir. 1530 tarihindeki 2726 olan nüfus 1560 tarihinde 4380'e çıkmıştır. Yani 1530- 1560 arasındaki 30 yıllık sürede %60'lık bir artış gerçekleşmiştir. 1528 yılından 1560 yılına kadar ise 3034 olan Ermeni nüfusu 4380'e yükselmiştir. Yani 1528- 1560 arasında Malatya köylerinde Ermeni nüfusu %44 bir artış gerçekleştirmiştir. (Çizelge:2)

Malatya merkeze bakıldığında 33 mahalleden¹³⁰ 4 mahalle Ermenilerin oturduğu mahallelerdir. Bu mahallelerden Çerkit ve Mukaddes-i Ağazad mahallerindeki Müslüman isimlere bakılacak olursa az da olsa Müslümanlar da ilgili mahallelerde ikamet etmektedir. 1528 ve 1530 tarihlerinde müstakil yazılan Pulad Mahallesi 1560 tarihinde Gürcü Palani Mahallesi ile beraber kaydedilmiştir.

Ermeni mahalleler içerisinde en kalabalık olanı 1528 ve 1530 tarihlerinde Çerkit mahallesidir. Mahallenin tahmini nüfusu 1528 ve 1530 tarihinde 357'dir. 1560 tarihinde ise en kalabalık mahalle Gürcü Palani mahallesidir. Mahallenin nüfusu 750'dir. Fakat Gürcü Palani mahallesinin nüfusunun artmasındaki en önemli neden 1560 yılında Pulad Mahallesi ile beraber kaydedilmiş olmasındandır. Pulad mahallesinin 1530 yılındaki tahmini nüfusu 219 olduğu düşünülecek olursa yine en kalabalık mahallenin Çerkit Mahallesi olduğu ortaya çıkaracaktır.¹³¹ (Çizelge:1)

124 BOA. TT, 387, s.894

125 BOA. TT, 408, s.153

126 TADB. TTD, 142, s.55

127 BOA. TT, 324, s.22-25

128 BOA. TT, 408, s.220- 221

129 Barkan'ın bir hâne için teklif ettiği 5 çarpanı Malatya'daki tahmini Ermeni nüfusunu tespit etmek için de kullanılmıştır. Buna göre haneler 5 ile çarpılmış ve varsa mücerred nüfus buna ilave edilmiştir. Bkz: Ömer L. Barkan, "Tarihi Demografi Araştırmaları ve Osmanlı Tarihi", *Türkiyat Mecmuası* TM,X, 1951- 1953, s.11-12

130 Göğebakan, *XVI. Yüzyılda Malatya Kazası*, s.90-91

131 1613 yılında Malatya'ya gelen Polonyalı Simeon Malatya merkezinde 100 Ermeni hanesi

Çizelge 2: Malatya Kırsal Tahmini Nüfus

Köy	1528			1530			1547			1560			Nahiye
	H	M	TN	H	M	TN	H	M	TN	H	M	TN	
Yumru Kilise	39	19	214	39	19	214	-	-	-	85	-	425	Şehir
Bader Kigi	22	12	122	22	12	122	-	-	-	47	19	254	Şehir
Orduzi	2	2	12	3	2	17	-	-	-	YK	-	-	Şehir
Asbuzi	64		320	61	12	317	-	-	-	91	-	455	Kasaba
Fiekuni	3	4	19	3	4	19	-	-	-	YK	-	-	Kasaba
Kal'a-i Keder Beyt	8	1	41	8	7	47	19	2	97	27	-	135	Keder Beyt
Dumiti	45	-	225	45	-	225	-	-	-	79	-	395	Cubas
Ribat-î Musar	45	5	230	45	-	225	-	-	-	35	8	183	Musar
Ribatî-Kömri	54	1	271	53	1	266	59	-	-	59	23	318	Mömri
Aeça Kal'a	32	5	165	33	6	171	42	14	224	-	-	-	Karahisar
Amusi	58	8	298	50	3	253	74	12	382	84	-	420	Akçadağ
Miflevge	48	2	242	45	3	228	80	22	422	101	-	505	Akçadağ
Gelengeç	12	1	61	11	1	56	17	4	89	21	-	105	Akçadağ
Ağinsar	153	49	814	104	46	566	167	40	875	237	-	1185	Akçadağ
Toplam	585	109	3034	522	116	2726	458	94	2089	866	50	4380	
H: Hane, M: Mücerred, TN: Tahmini Nüfus													

Ermeni mahallelerin 1528 ve 1530 yılındaki nüfusları aynıdır, yani nüfusta azalma veya artma söz konusu değildir. 1528 ve 1530 yılında Ermeni mahallelerindeki tahmini nüfus 972 kişidir. 1530- 1560 arasında ise önemli bir artış görülmektedir. 1530 yılında 972 olan nüfus 1560 yılında 1650 olmuştur. Yani 1530- 1560 arasında %70 oranında bir artış nüfusta bir artış olmuştur. (Çizelge:1)

Ermenilerin Malatya Sancağı'nda 1528 yılındaki toplam tahmini nüfusu 4006, 1530 yılında 3698, 1560 yılında ise 6030'dur. 1530- 1560 arasında Malatya'da Ermeni nüfusu %63 oranında artış göstermiştir.

KAYNAKLAR

Arşiv Kaynakları

Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA) (İSTANBUL)

Tahrir Defterleri Tasnifi

Mufassal Tahrir Defterleri: 408, 997, 71

İcmal Tahrir Defterleri: 387, 324

olduğunu nakletmektedir. Fakat 1560 yılında tahrir kayıtlarında merkezde 330 hane bulunmaktadır. Yani Polonyalı seyyahın verdiği bilgi eksiktir. Bkz: H.D. Andreasyan, *Polonyalı Simeon Seyahatnamesi (1608)*, İstanbul 1964, s.89

Gazi

Akademik
Bakış
271
Cilt 8 Sayı 16
Yaz 2015

Tapu Arşivi Dairesi Başkanlığı (TADB) (ANKARA)

Tahrir Defterleri Kataloğu

Mufassal Tahrir Defterleri: 142

Kaynak Eserler

- Abu'l-Farac, Abu'l- Farac Tarihi, I, neşr. Ö. R. Doğrul, Ankara 1987
Abu'l-Farac, Abu'l- Farac Tarihi, II, neşr. Ö. R. Doğrul, Ankara 1987
Abu'l- Farac, Tarih-i Muhtasaru'd-Düvel, neşr. Ş. Yaltkaya, İstanbul 1941
Aksarayî, Müsameratü'l- Ahyâr- Selçuklu Devletleri Tarihi, neşr. M.N. Gençosman- F.N. Uzluk, Ankara 1943
Anonim Tarih-i Âl-i Selçuk, neşr. F.N. Uzluk, Ankara, 1952
Aşıkpaşazade, Tevârih-i Âl-i Osman, İstanbul 1332
Esterbâdi, Bezmu Rezm, Neşr. M.Öztürk, Ankara 1990
Hadidi, Tevârih-i Âl-i Osman (1299- 1523), neşr. M. Öztürk, İstanbul 1991
Hayrullah Efendi, Devlet-i Aliyye-i Osmaniyye Tarihi, V, neşr. Z. Danışman, İstanbul 1972
Hoca Saadettin Efendi, Tacüt'-Tevarih, I, Neşr. İsmet Parmaksızoğlu, İstanbul 1991
Hoca Saadettin Efendi, Tacüt'-Tevarih, IV, Neşr. İsmet Parmaksızoğlu, İstanbul 1991
İbn-i Şeddad, Baybars Tarihi, neşr. Ş. Yaltkaya, İstanbul 1944
İbnü'l- Esir, El- Kâmil Fi't-Tarih Tercümesi II, neşr. M.B. Eryarsoy, İstanbul 1989
Neşrî, Kitab-ı Cihannüma, I, neşr. F.R. Unat, M.A. Köymen, Ankara 1987
Nizameddin Şami, Zafername, neşr. N. Lugal, Ankara 1987
Oruç Bey, Oruç Bey Tarihi, neşr. Nihal Atsız, İstanbul 1972
Polonyalı Simeon Seyahatnamesi (1608), neşr. H.D. Andreasyan, İstanbul 1964
Süryani Mihail, Süryani Mihail Vekayinamesi II (1042- 1195), Neşr: H. D. Andreasyan, Basılmamış Nüsha, Diyanet İslam Ansiklopedisi Kütüphanesi Nr:956
Urfalı Mateos, Urfalı Mateos Vekayinamesi ve Papaz Grigor Zeyli Tercümesi, neşr. H. D. Andreasyan, Ankara 1987

Tetkik Eserler

- AĞALDAĞ, Sebahattin, Eski Çağlardan Bizans Dönemine Kadar Malatya Tarihi, Konya 1988 (Doktora Tezi),
CHAN Cloude, Osmanlılardan Önce Anadolu'da Türkler, İstanbul, 1944
GÖĞEBAKAN Göknur, XVI. Yüzyılda Malatya Kazası (1516- 1560), İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi, Tarih Eğitimi Anabilim Dalı, Malatya 1998.
HINZ W., Uzun Hasan ve Şeyh Cüneyd, neşr. T. Bıyıkoğlu, Ankara 1992
KAŞGARLI M. A., Kilikya Tabi Ermeni Baronluğu, Ankara, 1990

Görüş

Akademik
Bakış

272

Cilt 8 Sayı 16
Yaz 2015

- RUNCİMAN S., Haçlı Seferleri Tarihi I, neşr. F. Işıltan, Ankara 1989
SEVİM Ali, Anadolu Fatih Kutalmışoğlu Süleymanşah, Ankara, 1990
SEVİM Ali, Ankara'nın Fethi, Ankara 1990
SEVİM Ali, Ünlü Selçuklu Komutanları, Ankara 1990
SHAW Bernard, Osmanlı İmparatorluğu ve Modern Türkiye I, İstanbul 1982
SÜMER Faruk, Karakoyunlular Tarihi, Ankara, 1984
SÜMER Faruk, Oğuzlar (Türkmenler), İstanbul 1980
TANSEL Selahattin, Yavuz Sultan Selim, Ankara, 1969
TURAN Osman, Doğu Anadolu Türk Devletleri Tarihi, İstanbul, 1973
TURAN Osman, Selçuklular Zamanında Türkiye, İstanbul, 1993
TÜRKMEN İlhan, Türk- Yönetimine Geçildiğinde Ermenilerin Siyasî Durumu (1071- 1243), Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tokat, 2010, (Yüksek Lisans Tezi)
UZUNÇARŞILI İsmail Hakkı, Osmanlı Tarihi, II, Ankara, 1984
YİNANÇ M. Halil, Selçuklu Devri I, Anadolu'nun Fethi, İstanbul, 1944
YÜCEL Yaşar, Anadolu Beylikleri Hakkında Araştırmalar I, 1991

Makaleler

- EMECEN Feridun, "Osmanlı Siyasî Tarihi- Kuruluştan Küçük Kaynarca'ya" Osmanlı Devleti ve Medeniyeti Tarihi I, İstanbul 1994, s.5-63
KÖYMEN Mehmet A., "Anadolu'nun Fethi", Diyanet İşleri Başkanlığı Dergisi II, 1961
SÜMER Faruk, "Anadolu'da Moğollar" Selçuklu Araştırmaları Dergisi I, 1969, s.1-147
TEKİNDAĞ Ş., "Memluk Sultanlığı Tarihine Toplu Bir Bakış" İÜEFTD, XXV, Mart 1971, s.1-38.
UZUNÇARŞILI İsmail H., "Anadolu Türk Tarihinde Üç Mühim Sima- Emir Çoban" TOEM, I/5, (Haziran 1930- Mayıs 1931), İstanbul 1931, s.64-82

Gazi